

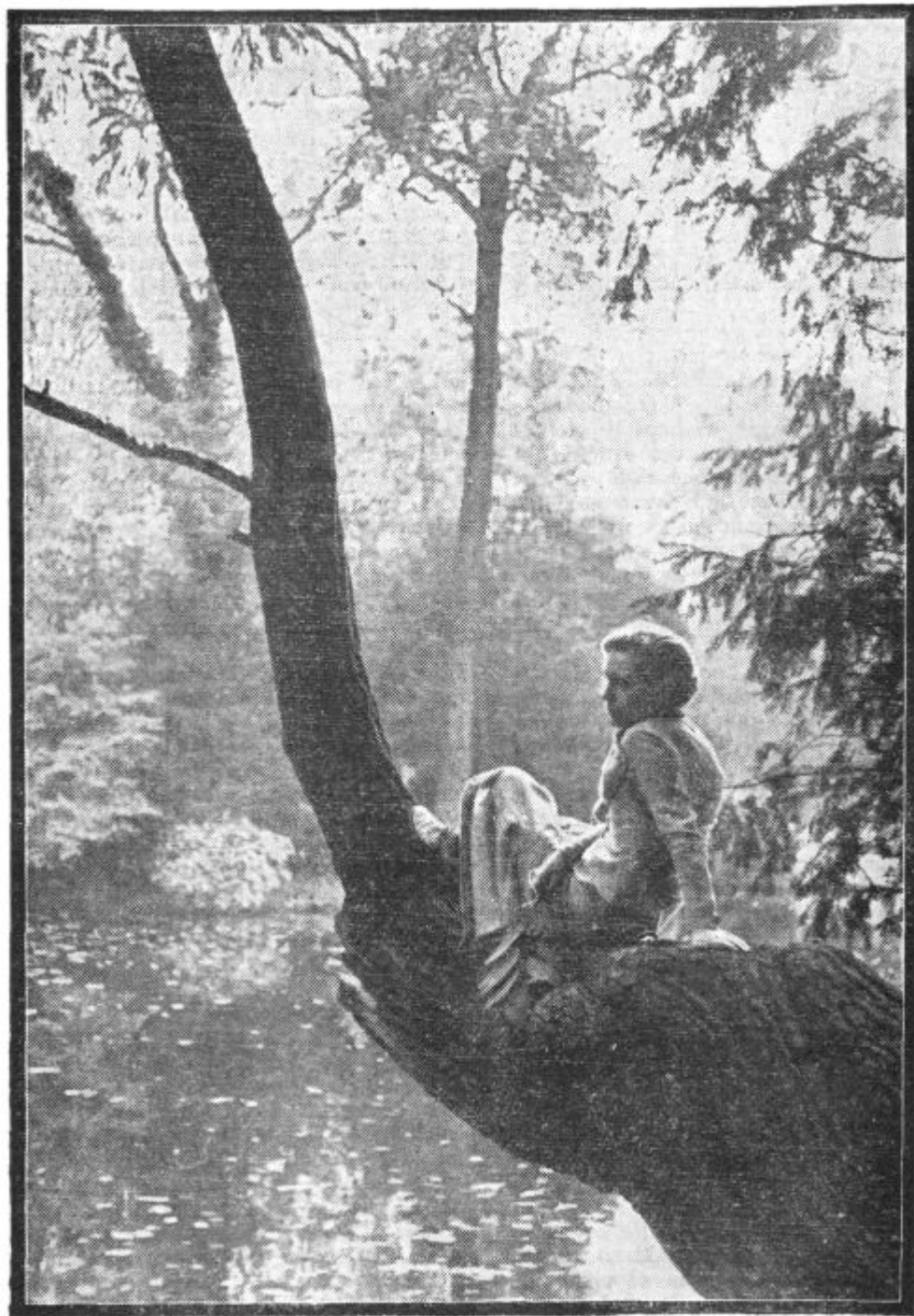
ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA PRILOGA PONEDELJSKE IZDAJE »JUTRA«

ST. 3.

V LJUBLJANI, 7. SEPTEMBRA 1935.

KNJIGA 18

SLOVO OD POČITNIC

H O M O I O P A T H I A

DR. MAKS KREMŽAR

N A D A L J E V A N J E

Prva stranska panoga je tako zvana »biokemija«, ki jo je ustanovil oldenburški zdravnik in homioopath dr. Schussler. Med ljudstvom ima še mnogo pristašev. Biokemiki so simile-princip zavrgli, obdržali pa Hahnemannove potence od D6 - D12. Kot zdravilo jim služijo izključno mineralne soli.

Druga je tako zvana »elektrohomoioopathia«, katere ustanovitelj je italijanski grof Cesare Mattei. Znanstveni homioopathi so se te elektrohomoioopathije otresli, kajti »elektro« je popolnoma goljufivo kakor ves system, ki je zgrajen na nedokazanih idejah. Zdravila označi kot elektriciteto, ki vzbuja v organizmu nekaj električni tok. Kljub očitni nesmiselnosti elektrohomoioopathije je imel velik dotok bolnikov. Pomudil se bom pri njem nekoliko delj, ker imam slučajno nemški prevod njegove elektrohomoioopathije v knjižnici in ker ima v predgovoru nekaj prav dobrih in originalnih misli. Seveda ne manjkajo tudi stavki, ki pričajo o precejšnji domišljavosti in pomanjkanju kritike.

Cesare Mattei pripoveduje v uvodu, da je rodom iz Bologne, ki se ponša z imeni slavnih mož, med njimi tudi mnogimi, ki so se proslavili z medicinsko znanostjo. Dvajset let dela že na svojem odkritju in upa, da se bo po njegovi smrti razširilo po vsem svetu. Spočetka se je posvetil politični službi, iz katere se je prostovoljno umaknil v zasebno življenje. Niti sanjalo se mu ni, da se bo bavil z medicinsko vedo. Čeprav je začel gojiti to znanost nekoliko pozno, vendar je upravičen po svojih doživljajih upati, da je izvršil velik pokret v medicinski vedi. Ne ostavlja svetu kekega sistema medicine, temveč medicino samo, ki je imela biti odkrita po 2500 letih, kajti dobro mu je znana ničevost vseh mogočih šol in systemov, ki so se porajali v teku stoletij na obzorju človeškega spoznavanja. Spoznal je, čeprav ni zdravnik, da zdravniška šolska modrost ne more izlečiti niti najeno-

stavnejših bolezni. Profesorji na medicinski fakulteti v Bologni so popolnoma točno diagnosticirali sedež in kakovost bolezni, o čemer se je lahko vsakdo uveril po bolnikovi smrti. Pravilnost diagnoze se je dala z raztelesenjem ugotoviti z matematično gotovostjo, z isto gotovostjo namreč, s katero je umrl bolnik. Zmotno je mnenje, da se celotna medicina izrpuva edino v diagnosticiranju bolezni in da nekatere bolezni označuje kratko malo kot neozdravljive. Prva naloga medicine je, da zdravi in ozdravi. Prevečkrat se je prepričal, da medicina ni nič drugega kot umetnost, kako zazibati ljudi v varljivo nado. Zdravnik ni samo obrtnik, on mora biti tudi učenjak, a zdravnikova učenost ne sme obstojati samo iz fizike, kemije in mehanike, ki so pomožne vede, medicinska znanost je nad fiziko, kemijo, je znanost o tem kako ozdraviti. Pišejo se ogromne knjige o anatomske in patoloških detajlih, sestavki o terapiji pa so odpravljeni z nekaj stavki. To, kar imenujemo danes medicinsko vedo, je pred vsem kemija, fizika, prirodoslovje. Namestu zdravilstva nam nudijo znanost. Zdravniki le prevečkrat pozabljajo, da prihaja bolnik zaradi zdravljenja, ne zaradi diagnoze. Znanost se ne bavi s tem, zadovolji se, ako vam pove, da ste neozdravljivo bolni. Primerjajoč dobrote, ki jih je izkazalo človeštvu prgišče pravih sinov Aiskulapa z zlom, ki ga je povzročila ogromna množica zdravnikov ljudem od početka medicinske umetnosti do današnjega dne, moramo nujno priti do prepričanja, da bi bilo mnogo koristnejše, ako zdravnikov sploh nikdar ne bi bilo na svetu. Treba je torej, da se ta Augijev hlev očisti, da ne bodo diplomirani ljudje ubijali, ne da bi odgovarjali pred zakonom. Čemu trositi milijone za različne profesorske stolice in laboratorije, ki spadajo k medicini samo po imenu, ne po vsebini? Že dolgo kričijo razmere po temeljiti reformi, o kateri seveda ne more biti govora, preden

nimamo sredstva, ki zanesljivo zdravi. Ptolomejev system bi vladal še danes, ako ne bi bilo Kopernika in Keplera — in ako ne bi nam usoda naklonila grofa C. Mattea, bi ljudje umirali še danes. Te zadnje besede za pomišljamem seveda niso njegove.

No, dragi čitatelji, s katerimi besedami naj sklenem svojo homoiopathijo, katere konec ste že tako težko pričakovali?

Predstavite si vesoljstvo v obliki kroga. V ta krog si vrtajte mnogo, mnogo manjši krog, ki naj predstavlja našo zemljo, krožečo v vesoljstvu. V ta mali krog nanesite točkico, ne točko, ki naj predstavlja človeka. Človek je del in produkt ogromne prirode, ki nima mej. Človeški duh stremi za tem, da bi zajel to vesoljstvo. Načrtajmo si drug krog, ki naj predločuje možnost človeškega dognanja. S kratko sekanto oddelimo majhen odsek, ki naj predstavlja pozitivno znanost, zgrajeno po induktivnem sklepanju na eksperimentalno-empirični podlagi. Poleg prve sekante narišimo tik za njo drugo. Ta prostor med obema sekan-tama naj predstavlja področje, v katerega segamo z spekulacijo (filozofijo, religijo). Za tem sledi ogromen prostor »nepoznanega«, kakor je ogromno vesoljstvo. Kakor je majhen človek v primeri z vesoljstvom, tako je majhno tudi njegovo pozitivno znanje. Kadar bo človeški duh narastel do velikosti vesoljstva, tedaj bo tudi njegovo znanje ogromno kakor vesoljstvo. In kdaj bo to? Nikoli. Kajti človek bo ostal del prirode — vekomaj.

Pri čitanju zgodovine bomo opazili, da se ponavlja zmerom eno in isto. Staro pada, novo se poraja, novo postane zopet staro in kar je bilo staro, vstaja zopet kot novo v modernem kroju. Večkrat čujemo ali čitamo, da moderna doba v precenjevanju svojega spoznavanja in napredka označuje svoje prednike kot duševno manjvredne, zaostale individuje, kratkomalo za tepce in njih nauk za budalost. Čez nekaj let ali že mnogo prej bodo nemara imeli naši potomci isto mnenje o nas. Naši predniki niso krivi, da niso spoznavali prirodnih dogodkov tako, kot jih mi dandanes, kakor tudi mi nismo krivi, ako jih ne spoznavamo tako, kot jih bodo morda že v dohled-

nem času. In tudi edino naša zasluga za nova spoznanja, je tudi zasluga naših prednikov, kajti potomci grade vedno na dognanjih prednikov. Da ni bilo teh, ne bi bilo tudi nas in ne naše vede. Često imamo zahtevati napredek v spoznavanju prirodnih dogodkov slučajnim odkritjem (parni stroj, röntgen) in zasluga izumiteljev je v tem, da jim je usoda odkritje pomolila tako rekoč pod nos. Nočem odrekati zaslug Edisonu, Pupinu, Tesli, ki so s smotrenim delom na bazi eksaktnih matematično-fizikalnih method dospeli do svojih izumov. Toda za to je bilo treba že eksaktne baze, ki so jo ustvarili predniki.

Nauk, na katerega smo danes ponosni, bo mogoče kmalu zavržen. Na njegovo mesto bo stopil drugi, ki ga čaka ista usoda. Ostanajo le dejstva. Es irr't der Mensch, solang'er strebt.

To naj bodo besede, s katerimi končujem.

Popravi: na str. 30 peti odstavek druga vrsta se mora glasiti pravilno: ki ga še vedno smatra za prirodni zakon. Na isti strani šesti odstavek tretja vrsta: oklicati ne poklicati. Na str. 31, 7. odstavek je treba 5. vrsto v celoti izpustiti. Str. 31, 7. odstavek, 13. vrsta: boleznj biva joči obrambni. Str. 31, 7. odstavek 26. vrsta: uporabljenega, ne uporabnega. Str. 31, 9. odstavek, vrsta 5: pravilo namestu zdravilo. V istem odstavku vrsta 15: tudi tu nimajo sreče, v 26. vrsti pa: zahteva, namestu zadeva.

Dr. M. K.

NEMŠKA ZGODOVINA

POMORSKE VOJNE

»Neskončna simfonija« je naslov neke-mu delu glasbenika Hindemitha. S tem imenom tudi označujejo Angleži v zasmeh »nemško zgodovino pomorske vojne«, katere je že izšlo 19 snopičev, a ji še ni videti konca. Šest zvezkov poskuša raztol-mačiti bitko v Severnem morju; baltska vojna, delovanje križark, podmorsko bojevanje zavzemajo po tri zvezke. Druge knjige obravnavajo tehniške plati morskoga vojevanja. Ta izdaja se je pričela leta 1933. in Angleži jo primerjajo svoji uradni zbirki »Naval Operativus«, ki ne obsega v celoti in o vsem več kot 5 delov.

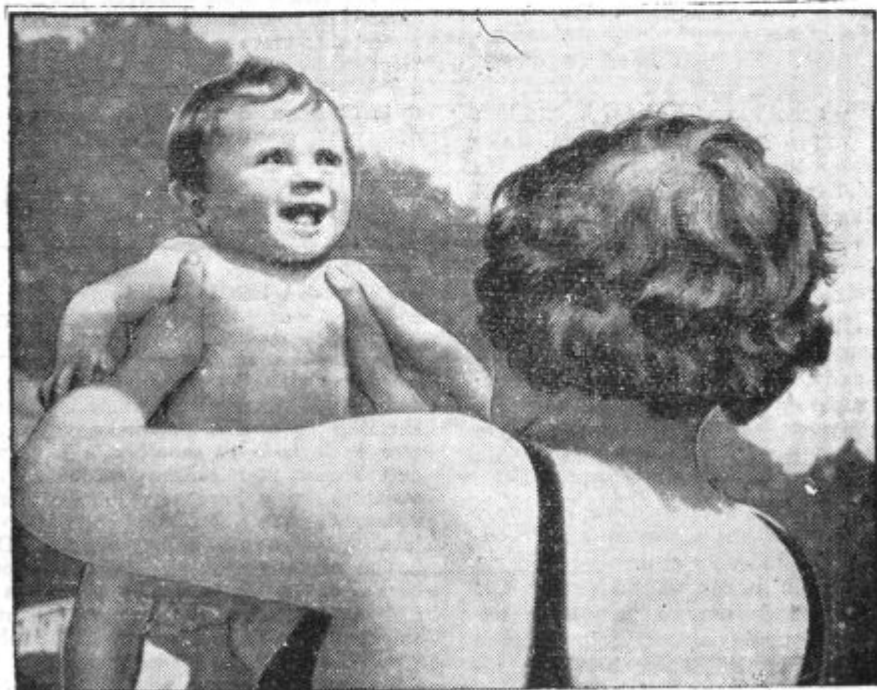
ČLOVEK - STROJ

Francoski filozof René Descartes je bil prvi, ki je izrazil misel, da so živa bitja, ki sestojijo iz kosti, mišic, kože, žil, živcev iz krvi in ki bi izvajali natančno iste gibe, tudi če bi ne imeli nobene duše. Descartes je le človeka izvzel iz »mehanističnega« naziranja v življenje, in sicer zato, ker ima človek baje od naravnih zakonov neodvisno, svobodno voljo. Julien de la Mettrie, tovariš Diderotov, d'Alembertov, Holbachov in drugih filozofov revolucionarne prosvetljenosti, je zavrgel tudi to omejitev, ki jo je napravil Descartes za človeka, in prepil, ki je nastal v znamenju njegovih trditev in proti njim, še danes ni zaključen. V novejšem času je bila tako zvana »tropistična teorija« ameriškega raziskovalca Leoba, ki se je postavila popolnoma na stališče de la Mettriea in ga skušala z zanimivimi poskusi tudi dokazati.

Vzemimo n. pr. deževnika ali drugo simetrično zgrajeno bitje. Če ga razsvetlimo z neke strani, bo na tej strani

doživelo neki močnejši dražljaj nego na strani, ki je obrnjena od luči, in posledica bo ta, da nastane v organizmu neka neuravnovešenost, ki bo prisilila gibalne organe na obeh straneh k različnemu gibanju — organizem se bo avtomatično obrnil tako, da bo dobival čim bolj enako razsvetljavo z vseh strani. Žival se giblje tedaj nekako kakor konj med vajetima — obrača se proti strani, na kateri je nateg oziroma dražljaj večji. Ta dražljaj lahko izzove svetloba in je pri živalih, kakor tudi rastlinah najbolj viden v tem, da se skuša organizem obrniti tako, da dobi čim več svetlobe. So pa tudi organizmi, ki jih na podoben način privablja senca oziroma tema, prav tako vplivajo kot dražila nanje težnost, kemične snovi, dišave (n. pr. za nas nezaznavni duh metuljnih samice), ki privablja samce iz kilometrske daljave itd.

Moderna znanost je v prilog tropistične teorije navedla na tisoče primerov. spoznala pa je tudi, da v vseh primerih vendarle ne velja. Sloviti Bur-

ZIVLJENJSKA RADOST

danov csel, ki je med dvema kupoma siena žalostno poginil od gladu, ker sta mu enako zbužala poželenje, pa ni vedel, h kateremu se naj obrne, ima svojo enačico v tistem morskem polžu Francoza Bohna, ki ga vabi tema. Bohn ga je postavil med dva sporedna črna zalona in polž se ni vedel odločiti ne za levega, ne za desnega, pa je lezel po sredi med obema, po najsvetlejši progi, torej v popolnem neskladu z vsako smiselno izbero. Toda stotine podobnih poskusov, ki jih je izvršil Bohn z drugimi živalmi, z raki, metulji, gosenicami itd., so pokazale tudi drugačen uspeh, ki se ni skladal z mehanističnim naziranjem. Živali so lezele n. pr. tudi nekaj časa po srednji progi, potem pa so obrnile energično na eno ali drugo stran, mnoge pa so krenile že od vsega početka v stran. Teda je bilo v njih vendarle nekaj kakor »razum«, ki jim je dopuščal svobodno izbero.

V naših dneh je beseda »refleks« pri biologih v velikih časteh. Pod to besedo razumemo, da gre od vsakega čutila neka živčna proga v svoj »živčni center«, od tu pa gre druga živčna proga v mišico, ki jo spravi povelje iz živčnega centra, refleks, avtomatično v neko gibanje. Ta gibanja so lahko

neodvisna od vsake samovolje in v pre mnogih primerih je dobro tako, kajti če bi moral n. pr. človek za vsako majhno gibanje, dejanje, vstajanje, požiranje, najprvo s svojo voljo izzvati nešteto vilno refleksov, ki to gibanje izzovejo, tedaj bi moral kmalu obupano prenehati in umreti. Dobro je, da opravi organizem večino za golo življenje potrebnih gibanj s pomočjo avtomatičnih refleksov sam, kakor stroj. A dobro je tudi, da vendarle ni popolnoma podoben stroju in da ima v sebi ogromno sposobnost uravnave samega sebe za primer, da nastanejo kakšne motnje.

Primer iz kirurgije naj nam pojasni to velevažno sposobnost organizma. Pri omrtvičenju obraznega živca, ki nastane po degeneraciji in povzroči negibnost obraza, postopajo moderni kirurgi tako, da vsadijo na mestu omrtvičenega živca vlakna iz živca, ki gre v ramena. Tu se razrasejo, se združijo z mišičevjem, ki ga oskrbuje drugače obrazni živec, in če hoče pacient sedaj gibati z rameni, zgane svoj obraz. Z vajo doseže polagoma to, da obvlada svoje mimično mišičevje kolikor toliko dobro.

Nekaj podobnega velja ne samo za navadno živčevje, temveč tudi za najvišje centralno živčevje, za možgane. Uničenje kakšnega gibalnega možganskega centra ima za posledico tudi najtežje omrtvičenje določenih mišičnih partij, ki jih ta center obvlada. Ob popolnoma nedotaknjenih očeh postanemo lahko slepi, če se nam uniči možganski center za vid. Če se pa ta center uniči le na eno stran, oslepimo le na eno oko, izgubimo polovico zornega polja. Toda v praksi je tako, da takšni pacienti prav kmalu nimajo samo polovice zornega polja, temveč celo, čeprav manjše nego pri ljudeh z normalnim vidom. Zgodi se torej to, da se ohranjeni del vida prilagodi in opravlja skoraj povsem isto delo kakor prejšnji, dvostranski gledalni aparat.

Že ti primeri nam dokazujejo, da organizem ni takšen stroj, kakor so si predstavljali francoski enciklopedisti, je pa v njem mnogo takšnega, kar spominja povsem na obratovanje mehaničnih strojev.

E. Walther: POT V GOZDU

Z E B I C A

ANTON INGOLIO

IN A D A L J E V A N J E

3

O Jerneju in denarju ni bilo nikakega sledu. Zebica se je sicer čez nekaj mesecev opomogla, a za »svinjsko« ni bila več sposobna. Kar nenadoma ji je vse zagrnil velik črn zastor, da ni nič več vedela. Pri graščini je ostala do druge pomladi, dasi so ravnali z njo slabše kot kdaj prej. Čez noč pa je izginila in si našla službo pri nekem kmetu. A ni ostala dolgo. Odslej je v dveh letih petkrat menjala gospodarja. Bila je sicer pridna, mesec, tudi dva, a nenadoma, kot bi odrezal, je ni bilo mogoče dobiti k nobenemu delu. Več dni je tavalala po cestah in blodila o Jerneju in denarju.

Lepega pomladanskega dne je bila spet brez službe. Zamazana in raztrgana je hodila od vasi do vasi. Nihče je ni maral za stalno v službo, ne tisti, ki so jo poznali, pa tudi ne tisti, ki je niso poznali.

Nazadnje se je ustavila v Spodnjem Zalesju, veliki ravninski vasi pod Pohorjem. Zebica je zvedela, da potrebujejo še enega vaškega pastirja, zato je šla k županu in se ponudila.

Župan pa se je zasmejal:

»Tebe, Zebica, bi naj vzeli?«

»Mene, mene! Zakaj pa ne? Krave že znam pasti!«

Po daljšem razpravljanju so jo res vzeli. Ali bila je še ena ovira: zaradi preklane zgornje ustnice ni mogla trobiti na rog, čeprav se je trudila ves popoldan. A nekdo se je vendar domislil in prinesel star klarinet. Zebica je poskusila. Zapiskalo je in še celo zelo močno.

Tako je postala vaška pastirica in je s petdesetletnim Rožirjem pasla veliko čredo krav, volov in telet na zaleški gmajni.

Ni ji bilo hudega.

Ob svitu je vstala, pomagala pri Smrečniku, kjer je spala, nakrmiti svinje, vzela klarinet in odšla h kmetu, ki je bil na vrsti, da daje hrano. Rožir jo je že čakal. Najedla sta se in krenila vsak na svoj konec vasi. Ro-

žir je vso pot trobil, Zebica pa prav divje piskala, da je moral vsakdo v hlev po krave. Počasi so prihajale na cesto. Zebica je piskala, pokala z bičem in jih gnala navzdol po vasi. Čreda je bila od hiše do hiše večja. Voli so stopali počasi, tudi starejše krave, toda junice in telički so divjali, se zaganjali drug v drugega in uhajali zdaj v potok ob cesti, zdaj kam na dvorišče, da je morala venomer tekati, pokati z bičem in kričati. Konec vasi se je sešla z Rožirjevo čredo. Sedaj je bilo še več nemira, mukanja in beganja. Vendar sta ob jutrih brez težav prignala čredo do potoka zunaj vasi, potem čezenj, nato skozi majhen gozd na prostrano, sočno zeleno gmajno, ki je segala navzdol daleč do velike ceste, na levo do globoko v strugi tekečega potoka, na desni pa do gozda. Tako nista imela čez dan preveč dela, posebno prve mesece, ko je bila trava še visoka in gosta.

Sicer neprestano isto delo in iste skrbi, a vendar dan ni bil podoben dnevu. To je Zebico rešilo. Ne samo, da je vsak dan jedla pri drugi hiši, da je z vsakim dnem srečala nove ljudi, videla njih navade in spoznavala, kaj kuhajo poedine gospodinje, marveč je bilo tudi sicer vsak dan kaj novega, kar je dražilo in oživljalo njeno že pol mrtvo misel. Že samo vreme, za katero se dotlej ni mnogo ali nič brigala, jo je sedaj prisililo, da je začela jasneje gledati v svet. Z Rožirjem sta vsak dan nešteto krat razpravljala o njem. In potem čreda! Ta velika gmota, neprestano se spreminjajoča, begajoča, lačna in žejna, sita in napojena, vedno živa! In končno sam Rožir, »večni kravar«, kakor so ga imenovali! Na zunaj sicer zanemarjen in oblečen v prav take cunje kot Zebica in tudi po postavi nič dosti večji, toda govoriti je znal, da ga je Zebica venomer poslušala. Ni minul teden, pa sta se že dobro razumela, posedala ob potoku ali ob robu gozda in se pogovarjala, prav za prav je govoril Rožir, Zebica pa je poslušala in prikimavala.

»Vidiš, tole sivko?« ji je opisal vsako živinče posebe. »Rodnikova je, to je ona velika hiša sredi vasi, kjer sva prejšnji teden jedla meso in solato. Rodnik jo je kupil pred dvajsetimi leti. Tedaj so se ji vsi smejali, ker je bila najmanjša junica v vasi. A čez dve leti so zijali: vime takšno, da so se ji sesci skoraj vlačili po tleh, mleko pa, da ga ni boljšega! Sedaj je že stara, a pogled drugi mesec, ko bova spet pri njih jedla, koliko mleka bodo nadojili! In kako divja je bila! Nekoč so jo pastirji tamle zgoraj dražili, pa se je pognala mednje. Doričev Franc, h kateremu bova šla pojutrišnjem, je bil prepočasen, zaprašila se je vanj, da je strmoglavil v potok in si zlomil desnico. In vsako leto telička! Pa kakšnega! Vidiš tamle ono črnko, to je njena . . . «

Tako Zebica iz Rožirjevega pripovedovanja ni spoznala samo črede, marveč tudi vaščane in njih življenje. Tudi o sebi ji je povedal: matere in očeta ne pozna, do petnajstega leta je živel pri Strgarju, potem je šel za kravarja. Deset let pozneje se je oženil na Zaleščah, pol ure nad Zalesjem. Tako je prišel do koče in pesti zemlje. Dobila sta hčer, Micko, ki služi v Starem logu. Žena pa je kmalu potem umrla, že prej je bila bolehnna in mnogo starejša kot on.

Cim bolj se je paša bližala koncu, tem zgovornejši je postal. Včasih je take pripovedoval, da se je Zebica lomila od smeha ali zardevala od sramu. Mnogokrat je začel napeljavati pogovor na to in ono, o čemer je po večerih razmišljal v svoji samotni koči. A Zebica ni hotela razumeti njegovih namigavanj.

Tedaj pa je bilo konec paše.

Pobralla sta bero: za vsako živinčemerico žita in Zebica je odšla k Smrečniku, Rožir pa na Zalešče.

»Pa pridi pogledat kaj k meni,« jo je še povabil.

Smrečnikovi so Zebico trpeli, dokler je bilo kaj dela, potem so jo gledali postrani in ji oponašali vsako žlico, ki jo je zajela več kot drugi.

Zato se je odpravila neke nedelje k Rožirju ter mu zaupala svoje križe in težave.

Rožir ji je prinesel kruha, klobaso in celo vina.

»Sedi in prigrizni!«

Zunaj je zmrzovalo, v majhni izbi, edini, ki jo je imela Rožirjeva koča, pa je bilo prijetno toplo. Zebica je pomalem jedla in pila, Rožir pa ji je govoril o tem in onem, dokler ni prišel do tega, o čemer je razmišljal že od jeseni.

»Vidiš, tako živiva. Tebe gledajo tam doli grdo, jaz se pa dolgočasim in ubijam z lonci in pečjo.«

Pozneje, ko se je malo opil, pa je povedal:

»Tu bi ostala, pa bi bilo. Ne bo nama sile!«

Zebica je sicer molčala, a Rožirjevo povabilo ji je ugajalo. Že sama je o tem premišljevala.

Zvečerilo se je, a Zebici se še ni nikamor mudilo.

Ko je odšel Rožir v kuhinjo in hotel zakuriti v peči, je šla Zebica za njim in mu vzela iz rok hosto ter sama zakurila in pristavila lonec z zeljem. Rožir je prinesel krompirja in Zebica ga je oprala, prerezala in pristavila k ognju. Rožir se je ves čas motal okoli nje, se ji smehljaj in jo hvalil. In postavila je večerjo na mizo. Rožir je začel moliti naprej in Zebica mu je odgovarjala. Potem sta zajela. Po večerji je Rožir ostal v sobi, Zebica pa je odnesla posodo, da jo pomije.

Ko se je vrnila iz kuhinje, je Rožir že ležal v postelji.

»Poglej, dovolj široka bo za oba, kaj bi v takem mrazu hodila v vas,« je dejal in se ji smehljaj.

Zebica se je nekaj časa obotavljala, potem pa se brez besede razpravila, upihnila luč in legla k njemu.

D A L J E

E. Linkenbach: OB VODI

PO SINJI ADRIJI

DR. ANTON DEBELJAK
NADALJEVANJE

Imo malaričnih Arbanasov sva dospela v Trogir in ogledala znamenito katedralo, o kateri je letos v Pragi predavala gospa Marjana Gušiceva ob »jugoslovanskem marcu« (Prager Presse, 31. III. 1935). Trogir, mestece »daleko od šumnoga svijeta i svakoga promesta, kakor ga je v splitski Novi dobi 16. X. 1926. opeval neki ljubljeneec Modric, ima poleg Radovanove katedrale pritlično krčmo z napisom: »Danas za novac, sutra muke, ajmo kod Grge«. Podobno si njega dni čital pri Sv. Luciji: »Danes za denar, jutri t a k o«, kar so skraja ljudje razumeli kot »zastonj«, a so hitro spoznali, da je bilo tudi »jutri« za denar.

Pol ure hoda, za sanjače pol sekunde, stoji vstran selo Seget. Kamenarstvo je tu še iz rimskih časov in v Kapelici — pomnite, da se mi sanja — sem videl Bogorodico, pod katero je bil na steklu zlat napis Tege Seget (ščiti S.), ki si ga lahko čital tudi od znotraj. Mimo te cerkvice je prijahal nekodaj bunjevec, ko je ravno duhovnik maševal. Ker je

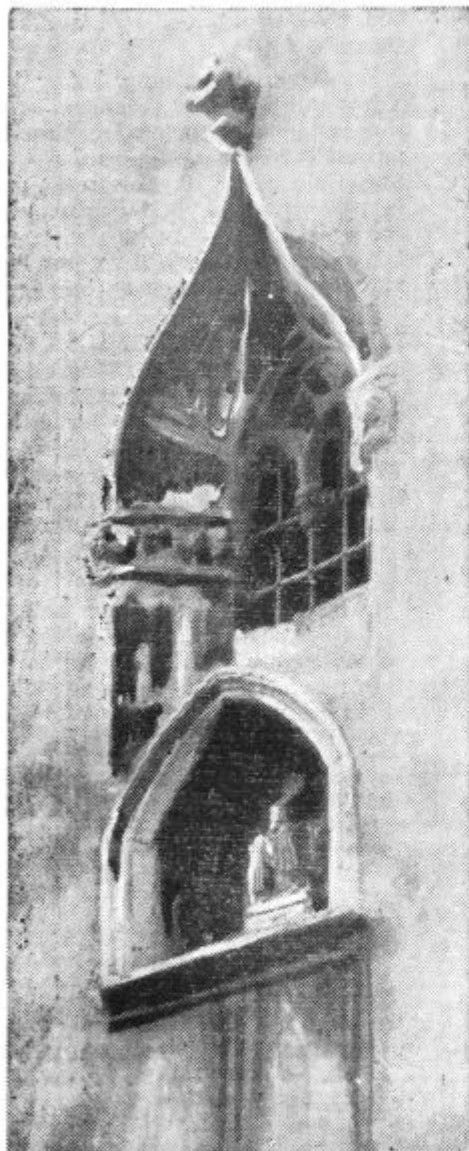
Grb na trogirskih mestnih vratih, delo N. Pirnata

bil praznik, a popotnik ni utegnil v svoji cerkvi službe božje poslušati, je kar v bližini privezal konja za drevo in pristopil na cerkvena vrata. V tem trenutku je pop glasno zapel: »Svijat! Svijat! Svijat!« Ob teh cerkveno slovenskih besedah, ki pomenijo »svet« (sanctus), se ljudje zganejo, bunjevec pa:

»Ne boš kaše pihal!« skoči h konju, ga nemudoma odveže ter odjezdi. Siro-

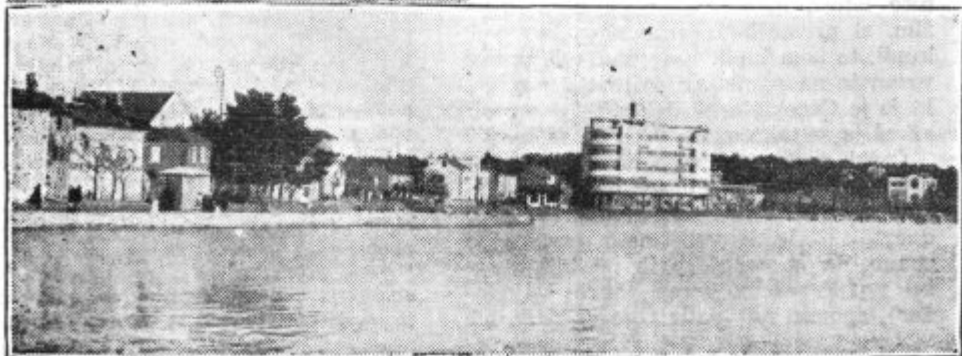
Starinsko poslopje v TROGIRU

mak je mislil, da je duhovnik zaklical: Svi jat (jahat)!

V Šibeniku se nisva dolgo zadrževala iz strahu pred dijaško »črno roko« naperjeno zoper profesorje, učitelje in mučitelje. Vendar sem potrkal pri pisatelju S. Matavulju, ki bi mu v Ljubljani rekel metafor ali metulj. V predlanskem izdanju njegovega »Bakonja fra Brne« sem našel osebo Kušmelja, tako nazvanega zato, ker je bil »veoma rutav« (jako kosmat). Pa sem se vprašal, ali ni enakega vira slovenski Košmrtj, ki ga je neki nepridiprav tolmačil kot kos (ptica) merlo (ital. »kos«).

Čez trenutek naju je pozdravila Krka, divna oaza v divji pustinji, šumeča pesem večnosti. Nad njo strmi vrhunec Debeljak, moj imenjak. Bližnje Vodice se morajo skriti pred gorenjskimi, saj nimajo svoje Johance. Zato pa je po nekem dvorišču stopala velikanska kura, ponosna, kakor da je nje prapraprabica znesla znamenito Kolumbovo jajce. Biograd n. m. mi je zbudil neprijeten spomin: l. 1933 sem si ondi nakopal zamero svojega ravnatelja, g. M-ja ker ga nisem pozdravil. Vendar ta »jaz« je bil moj dvojniki. Kateri? Mogoče živinozdravnik iz Gornjega Grada, ki mi je baje na las podoben. Gredeč mimo Zadra sem na uho vlekel, kako zveni »Zelena harfa«, ki jo je ubiral domačin A. Niziteo, prežet z gusarsko krvjo. Po teh predelih se je klatil namišljeni guslar Hiacint Maglanović, ki mu je P. Merimée podtaknil svojo izvirno zbirko pesmi »Guzla«, češ, da ga je poznal, ko v resnici še nikoli tu ni bil. Tod mimo se je malo pozneje (1842) vozil v mislih avtor »Vražje podobe«, prevajalec »Fausta«, pesnik Gérard de Nerval. V svojem »Voyage en Orient« pripoveduje ta

Zgoraj: Motiv iz Šibenika. Spodaj: Biograd n. m. (na desni hotel Ilirija)

Ijubimec Muz, ki se mu je pozneje pamet zmešala, da se je vozil mimo Dalmacije ponoči in da zaradi megle ni mogel nič razločiti: »Po Adriji plovemo ob strašnem vremenu; drugega ni videti ko meglene ilirske obale ob naši levici, in mnogoštevilne otoke dalmatskega arhipela. Dežela Črnogorcev sama se kaže na obzorju le v mračnem obrisu, ki smo ga zapazili gredoč mimo Dubrovni-ka.

Jablanac naju ni mikal, saj je siromašen. Mnogi prebivalci imajo tu beraštvo za poklic, kakor so ga svoje dni imeeli v francoski Champagni (Braubant, Le roi dort, 32). Sicer pa je to zvanje še dandanes jako v navadi povsod, pariški prosjaki celo izdajajo svoj dnevnik Journal des Mendigots, poroča »Temps«.

Zabnikar se je žalostil, ker je izgubil spotoma grmiček »sibiraea croatica« (Deg.), utrgan na skalnatih obronkih Velinskih nad Karlobagom. Ta grmiček ni manj zanimiv ko »degenia velebitica«, druga redkost svetovne cvetane.

Že sem razglabljal o tem, kako bi bilo primerno obiskati prijatelja dr. P. Srečka v njegovi vili na Loparu. Toda kako do njega? Kje naj vzamem ladjico, da bom

rezali sled proti goriki obali
najbo namirno morjá preorali,

če smem uporabiti zvonke verze Nove Lilije? Kar me nekdo sune in prebudim se. Ozrem se skozi okence in kakor je pel J. Samec v Lj. Z. 1921 »Ob Adriji«:

V jutranji zarji sveti se obzorje
in noč boječ: umira za gorami ...

»Kje smo?« se zdrami solilebnik.

»Na Danskem, saj vidiš, da se dani!« Stiri ura je minila, mesto Rab se lušči iz mrakotnih ovojev, pristali smo. Postrežniki nosijo velike kovčege na našo ladjo, mnogo tujcev zapušča že znamenito letovišče. Da si malo usta osvežim, si privoščim oranžo, češ, kar sem kupil, to bom lupil. Krov ladje je precej rosan in na pamet mi je prišla razlaga, ki jo je Cacek Nacek dal učitelju o rosi: »Zemlja se tako naglo vrti, da se spoti.«

Ceškd gostje si lepijo na kovčege reklamne lepake Jadranske plovitbe, Madžar na glas čita dvema rojakoma svoj dnevnik. Je li vsiljivemu pustinarju znano, da je po njegovih prednikih zašel v francoščino izraz »ogre« (ljudožer), spomin na vpade Ogrov, ki so bili

strah in groza zapadu? O tem te preveri Fr. Baudry v uvodu za franc. prevod povesti »Contes choisis des frères Grimm« (1913).

Brodarski ali božman, kakor je pisal Vdovič ali S. Epih v »Plamenu sv. Ilije«, riše solilebniku položaj pomorščakov: po 38 letih ima vodja palube tisoč dinarjev na mesec, zavarovan ni; da nima še njivice v šilu, bi bil prava sirota s svojo družino. Nič sijajna ni usoda teh župarjev, kraparjev, ki so jim Tržačani vzvrgli priimek fazolér ali biži (grahar).

Solilebnik mi kaže na levo, proti Istri: tamle je Beršec, rojstni kraj politika in književnika E. Kumičiča. Malo dalje Mošćenice: gremo v Mošćenice po koščice, pa v Lovran po kostanj? kakor se glasi v otroški igri poštevanki. Tu se je lani 10. septembra pojavila 6 m dolga pošast, kakršno omenja Aškerc v »Ribičevem strahu«:

V morje izgine črn in dolg
edini strah moj — morski volk.

Oko se pase po teh lepih pokrajinah, ki jih je mojster Crnčič uje lna platno, pohvaljen pred leti celo v argentinskem dnevniku »Nación«. Dalje se vidi Reka, ki jo je v zbirki Deu (1924) opeval Alois Böhm:

Ve rjeckém přístavě mnoho je plachetních
lodí
a velikých zámořských parníků,
mnoho je svalnatých namořníků ...

D A L J E

V OBJEMU OSMERONOGE SIPE

Frank Coltin, bivaječ v San Joséju, se je v San Franciscu kopal. Ko je skočil na glavo in se vračal na površje, ga je morska žival oklenila s svojimi pipalkami, povezavši mu roko in obe nogi, ter ga pričela vleči pod vodo. Na njegov krik je prihitel njegov prijatelj Harry Simmons, ki je v bližini ribe lovil. Brez pomisleka se je zakadil v morje, da bi pomagal nesrečnežu. Zaman je poskušal z nožem porezati tipalnice: ostrina jim ni mogla do živga. Šele ko je sunil mnogonočca med oči, je odnehal. Izčrpan od boja in oledenel od groze se je Coltin onesvestil. Tovariš ga je moral podpirati, da ga je privedel na obrežje. — Prizor spominja na pretresljivi dogodek, ki ga je mojstrski orisal V. Hugo,

Ž I V E M E R E

Ker moramo na svetu zmerom več meriti in primerjati, imamo že celo vrsto mer in merilnih instrumentov. Na naša čutila se pri teh poslih namreč ne moremo zanašati, ker nam odkrivajo zgolj relativne vrednosti. Naslednji preprosti poskus nam najbolje pokaže njih nezanesljivost: Predse postavimo tri enake posode in naltjemo v desno mrzle, v levo vroče, v srednjo pa mlačne vode. Zdaj vtaknemo roki eno v levo, drugo v desno posodo, ju podržimo nekaj trenutkov v njih, potlej pa obe hkrati vtaknemo v srednjo posodo mlačne vode. Eni roki se bo zdela mlačna voda topla, drugi pa mrzla, kar kaže, da je koža nezanesljiv toplomer. Prav tako nepopolna so tudi druga naša čutila.

Razen svetlobe, toplote, zvokov, katerih navzočnost ali nenavzočnost nam izdajajo naša čutila, pa dojemamo s svojim telesom še mnoge druge reči, ki nam jih čutila neposredno ne izdajajo. Vsakdo, ki je že bil na morju ali na gorah, se bo spomnil, kako neprijetno deluje na človeka vroča, vlažna jugovina. Prav občutljivi ljudje jo čutijo že nekaj časa vnaprej s tem, da ne morejo spati, ali da se zbude pobiti in s težko glavo. V tem primeru nam telo najavi neko spremembo v okolici, ki je s čutili ne moremo neposredno dojeti. In takih pojavov, ki se nanašajo zlasti na spremembo vremena, poznamo še celo vrsto. Ozebli prsti na nogi ščeme, kadar se obeta mraz in revmatično trganje pa boleča kurja očesa so zmerom zanesljivi znanilci slabega vremena. Učenjaki so tudi že do neke mere odkrili in pojasnili mehanizem teh reakcij v človeškem telesu. V glavnem jih proži spreminjajoči s zračni tlak, električne napetosti in vlaga v ozračju. Seveda pa s svojim telesom lahko ugotovimo samo to, da se je nekaj spremenilo, nikoli pa ne kako velike so spremembe. Telo je samo indikator ne pa merilni instrument. Za merjenja se lahko poslužujemo fizikalnih aparatov.

So pa vendar le okrog nas stvari, ki nam jih ne pokažejo nobeni fizikalni aparati, ampak jih dejanski čuti samo človeško in živalsko telo, pa ne samo čuti, ampak tudi kvantitativno meri. Če hočemo dokazov za to, se nam ni treba spuščati v okultizem, kakor bi kdo

pričakoval. Navadna bajanica je dovolj močan dokaz. V rokah občutljivih ljudi je bajanica silno občutljiv indikacijski instrument, ki kaže s svojim odklankanjem, da so pod njo v zemlji skrite kovine, vodne žile ali pa petrolej. V zanesljivost bajanice danes nihče več ne more dvomiti. Pravilnost odklonov bajanice se lahko dokaže ne samo neposredno, s tem da kopljemo in res najdemo v zemlji katero omenjenih stvari, ampak tudi posredno s tem, da se lahko odkloni poljubno velikokrat ponove.

Po jakosti, s katero se paličica odklanja, lahko bajaničar tudi do neke mere točno napove bogastvo najdišča, recimo: kako debele so plasti rude, ali kako močna je vodna žila in kako globoko leži. Natančnejših množin seveda ni mogoče povedati, toda izkušen bajaničar navadno precej točno zadene. Nedavno se je celo posrečilo dokazati, da paličica lahko izda celo naravo najdišča. Kot, v katerem se odkloni, je namreč značilen za snov, ki se nahaja pod njim. Razen tega se bajaničar tudi umetno lahko napravi občutljivejši, lahko se »senzibilizira«, kakor imenujemo ta postopek s strokovnim izrazom, in sicer na ta način, da si pusti snov, ki jo išče, nekaj minut poprej učinkovati na roke. Dotično snov mu ali polože neposredno v roko, ali pa puste, da učinkuje nanjo samo s svojim izžarevanjem. V obeh primerih je učinek isti: bajanica se bo odklonila samo takrat, kadar bo zadela na enako snov, za vse druge ostane neobčutljiva. Da je senzibilizacija bajaničarja zares učinkovita, potrjujejo ne samo verodostojni svedoki, ampak je mogoče tudi znanstveno dokazati. Preobčutljivost traja nekako pet minut. Gre tukaj za posredovanje elektromagnetičnih žarkov, katerih valovna dolžina se giblje v meji od 1 do 70 cm. Ti žarki učinkujejo na bajanico tako, da se le-ta odkloni samo tedaj, ako zadenejo nanjo žarki enake valovne dolžine. Nobena teh pojavov ni mogoče dokazati tudi z najfinjšimi fizikalnimi aparati. Odkriva jih samo človeško telo, in sicer tako zanesljivo in točno, da jih tudi eksaktna veda priznava.

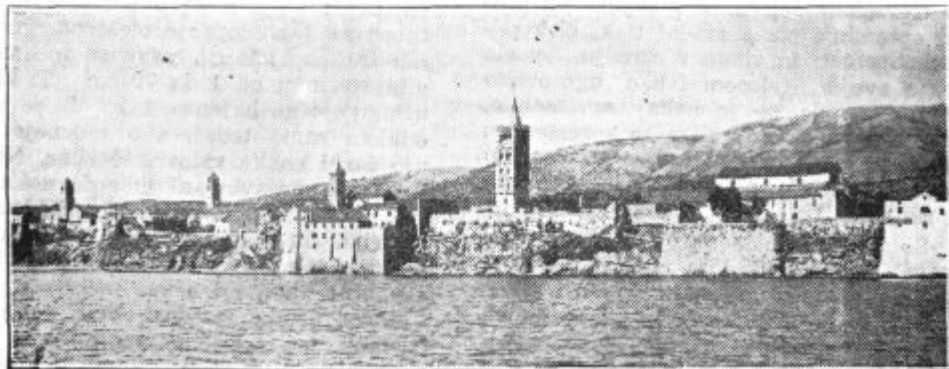
Neka druga lastnost živih teles se že delj časa s pridom uporablja v merilne svrhe v medicini. V mislih imamo reagiranje živih organizmov na neke

določne hormone. Mnogi hormoni se namreč še danes ne morejo določevati in meriti s kemičnimi in fizikalnimi metodami, ampak nam mora kot indikator služiti ta ali ona žival. Hormoni učinkujejo v nekaterih živalih na prav poseben način. Ako n. pr. vbrizgamo kuncu insulinski hormon trebušne slinavke, ki je kakor znano uspešno sredstvo proti sladkorni bolezni, potem se živalci takoj zmanjša množina sladkorja v krvi. Čeprav je insulin kemično popolnoma točno dognana snov, je vendar tako vbrizgavanje še zmerom najbolj zanesljiv način za dokaz njega navzočnosti. In kakor pri insulinu, tako je bilo treba tudi pri vsakem drugem hormonu najprvo najti tako zvan »test«, metodo za določanje njega navzočnosti. Brez tega bi bilo proučevanje hormonov nemogoče. Na ta način so počasi nastale tako zvane »enote«, ki so nekakšne mere za množino hormonov in ki se presojajo po jakosti učinka. Insulin se je meril po tako zvanih »kuncovih ali zajčjih enotah«. Da si za silo ustvarimo pojmo, kako se vrše ta merjenja na živalih, recimo takole: Zajčja enota je tista količina insulina, ki povzroči, ako jo na tešče vbrizgnemo, 2 kg težkemu kuncu, da se zmanjša množina sladkorja v njegovi krvi na 0.045 odstotka po preteku 2 do 4 ur. Kakor vidimo, je merjenje z živimi instrumenti precej zapletene narave. Razen tega posamezne živali precej različno reagirajo na injekcije in je treba zmerom vzeti njih večje število, ako hočemo dobiti zanesljive povprečne vrednosti. Tretjina zajčje enote se imenuje klinična enota in 25 kliničnih enot znese tisočinko grama insulina.

Kdor se zanima za poskuse s hormoni, bo naletel na najrazličnejše merilne enote. Tu je govora o mišjih enotah, podganjih enotah, konjskih enotah in zadnji čas celo o ribjih enotah. Kako težka so včasih določevanja takih enot, nam najnazornejše pokaže baš definicija ribje enote, ki se takole glasi: Ribja enota je tista najmanjša množina moškega spolnega hormona, ki povzroči, ako se v 0.2 cm² tekočine vbrizgne štirim enako težkim pa različno oblikovanim samcem šarenice, ki so bili najmanj 30 dni ali še delj časa poprej kastrirani, da se najmanj trije izmed njih odenejo v 4 do 5 ur trajajoče »svatovsko oblačilo«. (V času drstenja se namreč pokažejo samci šarenice v izredno lepih pisanih barvah.) Tako dolgovezna je torej definicija ribje enote. Učenjaki bodo nedvomno veseli, kadar dobe merilni instrument, ki bi ribje enote neposredno pokazal s kazalcem na primerni lestvici. Ako bo tak instrument vobče kdaj izumljen, je veliko vprašanje. Vsekako bodo pri studiju hormonov živali še dolgo prav tako nenadomestljiv indikator, kakor bajanica v rudosledstvu in geologiji. (Po razpravi dr. Grafa — nj)

NAJMOČNEJSI ŽIVALSKI STROJ

Lovci na kite se poslužujejo zadnje čase ostev, ki imajo na osti pritrjeno nekakšno granato, od katere zadeta žival prav naglo pogine. Pa še zdaj se pripeti, da ranjena žival še delj časa po zadetku vleče na vrvi, ki je zvezana z ostvo s seboj celo lovsko ladjico. Te ladje, ki so navadno opremljene z motorji za ca 1000 ks, puste v takem primeru delovati stroj v obratni smeri in vendar se zgodi, da je kit močnejši in vleče ladjo s seboj. Izračunali so, da razvija kit v takem primeru enako moč kakor stroj za ca 500 konjskih sil.

Pogled na RAB (iz potopisur: Po sinji Adriji)

IZ LITERARNEGA SVETA

NAŠA KNJIZEVNA PROPAGANDA V TUJINI

Na moj članek v »Jutru« z dne 26. aprila mi piše 6. junija založnik A. J. Klančar, 1000 East 64th Street, Cleveland, Ohio, U. S. A.

... Zanimiv je zato, ker se sam zelo interesiram za našo slovensko literaturo in njeno propagando v Ameriki in Angliji. V tem oziru sem že prevedel in izdal več Cankarjevih črtic. V kratkem bodo izšla moja književna poročila o naši sodobni književnosti, in sicer v ameriški reviji »Books Abroad«, pri kateri sem postal kritik jugoslovanske književnosti, v jesenski izdaji iste revije pa izide moj obširni članek »Jugoslav Books of 1934«. V rokopisu imam prevedena dela Ivana Cankarja, Lončarja, Glonarja, Rutarja, Kosa, i. dr. To vse omenjam, ker se res zanimam za našo književno propagando v tujini — Ameriki in Angliji. Vi tožite, kakor tudi g. Borko, da se o naši literaturi premalo piše v tujini. Da! Ali kje je krivda? Po mojem mnenju

je krivda pri vas: zato, ker se naša stara domovina premalo zanima za našo slovensko inteligenco v Ameriki. Malo jih je — gotovo; toda dosti je tujcev, ki bi se lahko zanimali za našo kulturo sploh.

Tukaj v Ameriki je najplodovitejše polje za našo književno propagando, a ne v Franciji. Tu v Ameriki je naša mladina, ki se vedno bolj zanima za slovensko besedo, našo književnost in prosveto sploh. Trdno sem prepričan: ako boste dosegli v Sloveniji kak zadaven uspeh, ga lahko pričakujete iz Amerike, ...

Pismo se končuje z željo, da bi se knjige pošiljale njemu. Tudi jaz sem te vere in priporočam, naj pisatelji — dokler ni za to kakega osrednjega urada — svoja dela pošiljajo g-u Klančarju, o katerem je tudi v »Jutru« spregovoril B. Borko.

Gospoda založnika Klančarja pa vabim, naj pošilja vsaj po 1 brezplačni izvod angleških prevodov in razprav o našem slovu v naš književni muzej, Licealno biblioteko v Ljubljani.

A. D.

L. RICHTER

NA POLJU

TEHNIČNI OBZORNIK

TELEGRAFON

Reportaža je vzdevek za dejavnost, ki ji sodobni na tisk, radio in bioskop navezani človek ne more odoleti. Moderni človek si ne želi intervjuov le od časnikov. Radio bi mu bil brez njih prazen, kakor je prazen kino brez žurnala. Nimamo sicer namena podrobno analizirati vse raznolike želje po reportažah. Omeniti pa hočemo vendarle, da imajo le-te veliko hibo, ker se večinoma prilagode le človeku, ki hoče v stokilometerskem tempu videti in zvedeti vse povsem sam in brez posrednikov ter hoče biti povsod pričujoč, čeprav samo za kratek hip. Vsi ti dojetki vztrajajo zato le na površju, v globino pa ne proniknejo. Zato bo za globoke in tvorne osebnosti ostala tiskana beseda, sloneča na globljem premisleku, še vedno glavni pristan, ki bo skoro edino nudil varnost pred pljuskajočim in vendar neizogibnim valovom »površinskih vtisov«.

Toda vrnimo se k nujnemu zlu naše dobe — k reportaži. Ker je politika barometer časa in dobe, v katero nas je postavila usoda ter je od nje v nemali meri odvisno dobro in slabo narodov in posameznikov, ni čuda, da je najbolj priljubljena politična reportaža. Toda v današnjem tempu se le redko dogaja, da se vsede državnik v studio ter razlaga narodu in svetu svoje načrte in uspehe. Saj mora nenehoma delati ali potovati. Svoj prosti čas presedi večinoma na brzih vlakih.

Pri tem dejstvu se je zaustavila ideja polna stvariteljska sila tehnika. Kajti v času, ki ga prebijejo državniki na vlakih, bi bilo še najlažje uspeti z reportažo. Toda na veliko žalost odpovesta v vlak običajna postopka za snemanje zvoka: gramofonska plošča in film. Gramofonska plošča odpove zaradi močnih sunkov. Filmski posnetki zvoka pa zahtevajo vse preveč komplicirane in dragocene sprejemne in oddajne aparate. Zato so se domislili tehniki priprave, ki je že dolga leta ležala neizrabljena v analih fizikalno-tehniških ved.

Ze pred dvema desetletji je bil danski inženjer Poulsen združil telefon in gramofon ter ustvaril tako zvani telegrafon, ki z omagnetjenjem jeklenega traku sprejema in oddaja zvok. Poulsenova priprava ne sprejema le brezhibno zvoka, ampak je poleg tega povsem neobčutljiva za sunke in tresljaje. Z njo moremo torej brez truda sprejemati ali bolje posneti zvočne pojave na vlak, avtomobilu in letalu.

Oglejmo si telefon in njegovo delovanje nekoliko natančneje. Sestavljen je iz dveh velikih bobničev; le-te žene motor ter navija oziroma odvija raz njih jeklen trak, nosilec zvoka. Povsem navit bobnič vsebuje 2700 metrov dolg in le 3 milimetre širok

trak brez šiva. Kljub svoji ogromni dolžini, zadošča trak le za poluren posnetek. V sekundi se torej na enem izmed bobničev odvije 1.2 metra traku ter se istočasno navije na drugem bobniču. Spotoma mine še nastavek-elektromagnet, ki ga omagnetni v ritmu besede. Omagnetenje traku povzroči elektromagnet, ki je preko ojačevalca zvezan z mikrofonom, na ta način, da vzporedno z mikrofonskim tokom spreminja svojo jakost.

Vnanost jeklenega traku se pri omagnetjenju ne spremeni. Magnetizem traku bi lahko postal viden šele tedaj, ko bi posuli trak z železnim prahom, ker bi se ga le-ta neenakomerno oprijel.

Oddaja zvoka pri telegrafonu je enostavna. Trak previjemo na drug bobnič, ter ga s sprejemno hitrostjo vnovič vodimo preko precej slabšega elektromagneta. Na elektromagnet vpliva različno omagnetena žica prav tako kakor membrana v telefonski slušalki. Razlika je le v tem, da se v prvem slučaju spreminja magnetno polje zaradi polja, ki ga povzroča trak, v drugem slučaju pa deformira polje tresoča se membrana.

Trak moremo zelo enostavno razmagnetiti, če ga potegnemo preko močnega elektromagneta. Da, še več: če vpeljemo »popisanje« trak vnovič preko sprejemnega elektromagneta, mu zbriše enostavno nerabni zvok ter istočasno napiše novega.

Kar se reprodukcije zvoka tiče, zadošča Poulsenova priprava vsem na njo stavljenim zahtevam. Ker ne sprejema zvoka igla, ne slišimo pri prenosu šumenja in prasketanja. Tudi se zato trak pri oddaji zvoka ne izrabi; uporabljen je torej za neomejeno število oddaj. Kljub temu ima precejšnjo hibo. Bobnič tehta namreč s trakom vred 10 kg, kar je v primeru z gramofonsko ploščo zelo veliko. (tma)

TEHNIŠKE ZANIMIVOSTI

Fotostanica-umetno oko si je našla novo polje udejstvovanja. V švedski državni elektrarni so namreč v stranski prekop vgradili pripravo, ki naj samostojno šteje po njem plavajoče losose. Števce oštaja iz fotocelice, ki v trenutku, ko mine prekop riba, premakne številko.

Sahara bo v najkrajšem času dobila osem svetilnikov, ki bodo opazno zvečali varnost zračnega in avtomobilskega prometa od Maroka proti Nigru. Svetilniki so potrebni, ker se zaradi velike vročine vrši promet v puščavi le ponoči.

ČLOVEK IN DOM

GOŠTOLJUBNOST

Zavidanja vredni so oni ljudje, ki sleherni dnevni čas brez zadrege sprejmejo v svoj dom znanca ali prijatelja, ki pride v obiske ali po osebnih opravkih k njim. Saj se le prepogosto zgodi človeku, da se na ponovno vabilo komu končno odzove, a ko enkrat res pride, takoj opazi, da ni prišel o pravem času, ali da bi bilo sploh bolje, da se vabilu ne bi bil odzval, čeprav bi se mu na videz to zamerilo in pri prvem srečanju očitalo. Kajti le malo je takih ljudi, ki so obiska v svojem domu res veseli, čeprav iz neke neumljive laživljudnosti kaj radi vabijo, da se človek kar boji, da bi ne bilo zamere, če se ne bi odzval.

Razlogi za tako obnašanje so različni. Včasih je krivo neprijaznemu sprejemu samo slučajno nerazpoloženje obiskanca, največkrat pa zadrega zaradi neurejene domačnosti ali skromnih stanovanjskih razmer ali opreme. Hudo je človeku, če opazi, da ni dobro došel. Tako je, kakor bi dobil pljusk v obraz, na katerega ne more in ne sme reagirati. Prisiljena vljudnost in zadrega se kaže na obeh straneh, razgovor se ne more razviti, ves čas človek samo misli, kako bi se čim prej izmazal iz neprijetnega položaja in jo odkuril in je v takem primeru prvi obisk obenem tudi zadnji.

Impulzivnemu človeku se kaj rado zgodi, da se v življenju sreča s kakim človekom, ki mu napravi takoj ugoden vtis in bi se rad поблиže seznanil z njim in sklenil prijateljstvo. Najbolj naravno je, da se medsebojno povabita na obiske. Čestokrat je potem razočaranje na obeh straneh. Na našem domu nam tak človek napravi ravno nasprotni vtis, kakor smo ga pa imeli ob prvem srečanju v kaki družbi.

Dandanes so ljudje tudi bolj izolirani med sabo kakor svoj čas, čeprav se gōji baš dandanes družabnost bolj intenzivno kakor včasih. Družabni red se je namreč precej izpremenil. Včasih so se ljudje, posebno ženske ali družine srečavale le pri medsebojnih obiskih na domovih. Dandanes se srečujejo na javnih prireditvah, koncertih in gledališčih, pri raznih društvenih sejah in sličnih sestankih in po kavarnah. Prijateljice se dandanes kaj rade shajajo v javnih lokalih, posebno v kavarnah, ker jim je, to ljubše, kakor sprejemati goste na svojem domu, komodnejše je, ker ni treba gosta postreči in ker z njegovim obiskom na domu ni hišni red ali nered nič izpostavljen.

Marsikatera žena bi bila pač vesela prijateljskega obiska, če ni taka, da bi se udeleževala sestankov po javnih lokalih, toda težko ji je, ker nima v svojem stanovanju sprejemnice ali vsaj primerne boljše sobe, kjer bi lahko brez zadrege sprejela ljubega

gosta. Obednica v večih družinah služi tudi za spalnico katerega izmed družinskih članov. V kuhinjo pa ne gre sprejemati obiskov, zato se jim izogne, ker pride sicer v vidno zadrego, če kdaj pa kdaj kdo potrka na njena vrata.

Toda ti vzroki, da bi se človek družbi izognil, ne držijo. To so stari predsodki, ki bi ne smeli več obstojati. Človek je družabno bitje in ni dobro onemu, ki se iz navedenih vzrokov sebi primerni družbi ogiblje. Kmalu ostane osamljen, če nima stika z družbo, ljudi se začne bati in počasi postane sam svoj in čudaški. Gost pa tudi ne sme priti v prijateljsko hišo le zato, da bi stikal in raziskoval, kakšne so razmere v hiši, in se spotikal nad skromnimi prilikami in pasel svojo radovednost za tujimi zadevami, ki se ga prav nič ne tičejo.

Idealno je to na deželi med kmečkim ljudstvom. Na večer, po dnevnem delu in trudu, hodijo sosedje kaj radi drug k drugemu v vas. Marsikatero pametno in koristno uganje v svojem pogovoru. V zimskem času sede okoli peči, poleti pa pred hišo. Če to gospodinjstvo vzpodbode, da skrbneje pomete hišrno in obriše mizo in da je tudi dvorišče bolj pospravljeno, kakor bi bilo sicer, da se sosedje ne zgledujejo, je to le hvalevredno. Koder je hiša v neredu, gospodinja zanikrna, neprijazna in jezična, ti stega praga se tudi kmetijski sosed raje izogne. A človeku ni dobro samemu bit!

RADOVEDNE MUHE

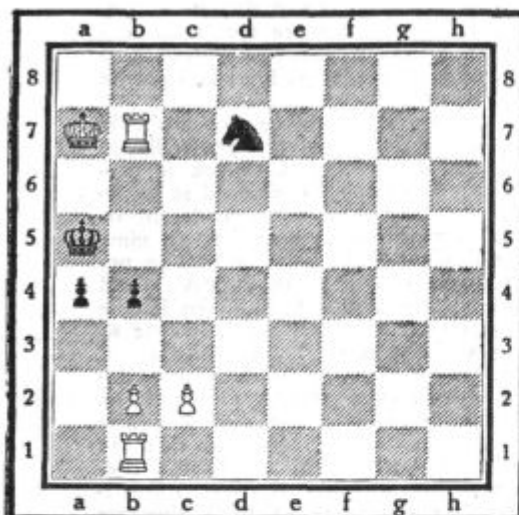
Oko žuželke je zgrajeno povsem drugače nego človeško oko; sestoji, kakor znano, iz neštetihi poedinih očes. Zato si moremo le težko predstavljati, kako vidijo žuželke svet. Doslej smo videli le to, da imajo svetloba in sence, torej svetlo in temno, velik vpliv nanje. Vešča, ki leti v luč, je prešla naravnost v pregovor. Da-li pa vidijo žuželke tudi obliko predmetov kakor ljudje, doslej nismo vedeli. To vprašanje je pojasnil sedaj prof. Buddenbrock z zanimivimi poskusi.

Muham brez kril je dal namreč tekati po ozki prog, ki je bila na eno stran omejena z enakomerno belo ali črno steno, na drugo stran pa s steno z raznimi progastimi vzorci. Vse živali so se brez izjeme takoj obrnile proti vzorčasti steni, ki je torej očitno vzbujala njih zanimanje. Pri tem je bilo vseeno, da-li je bila nasprotna stena svetlejša ali temnejša od vzorčaste. Muh torej ni privabljal večja svetlost, kakor so menili doslej, temveč bogastvo oblik. Pri nadaljnjih poskusih je prof. Buddenbrock dognal, da proge 2 centimeterske širine muham najbolj ugajajo. Tako sedaj vemo, da imajo žuželke neko določeno sposobnost spoznati oblike in da letijo najrajši tja, kjer se jim obeta največ sprememb.

PROBLEM 127

K. Renner

mat v treh potezih

Rešitev problema 126

1. Dc6—d7, Kd4—e5 (a) 2. Sd6—c4+, Kc5—f6, 3. Sc3×e4 mat. 1... Kd4—c5(b) 2. Sc3—a4+, Kc5—d4, 3. Sd6—c4 mat. Simetrični učinek skakačev je v tej varianti zelo lep. 2... Kc5—b4, 3. Db5 mat. 1... Kd4—d3(c) 2. Sd6—c4+, K×c3, 3. Dd2 mat. 1... Kd4×c3(d) 2. Sd6×e4+, Kb4, 3. Da4 mat. 2... Kc2, 3. Dd2 mat. 1... Kd4—e3(e) 2. Sd6×e4, Ke3—f3, 3. Dh3 mat.

ZA BISTRE GLAVE

259

Problem z vžigalicami

Z 8 vžigalicami napravimo dva popolna kvadrata in 4 pravokotne trikotnike. Nobene vžigalice ne smemo prelomiti in nobene položiti nad drugo! Kako bomo uspeli?

260

Avto in njegovi gumasti obroči

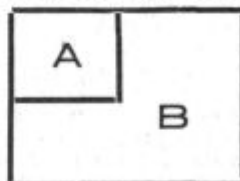
Neki avtomobil je dvakrat tako star, kakor so bili njegovi obroči, ko je bil tako star, kakor sedaj obroči; in ko bodo ti obroči prav tako stari, kakor sedaj obroči, bo

skupna starost avta in obročev znašala dve in četrt leta. Koliko je avto star in koliko so stari obroči?

261

Dediščina s komplikacijami

Kmet je umrl in ostavil svojim petim sinovom kvadratično zemljišče (predstavimo si ga s 16 vžigalicami). To zemljišče je razdeliti tako, da dobi najstarejši sin četrtno

(A), ostali pa dobe ostale tri četrtnine (B) tako, da bo imel vsak enako velik kos enake oblike. Kako so to storili?

Rešitev k št. 256

(Mož naj nosi več nego žena)

Vreča mora biti 120 cm za moževo ramo.

Rešitev k št. 257

(Dobrota je sirota)

Zato, ker bi nočni čuvaj ponoči ne smel spati in sanjati...

Rešitev k št. 258

(Zgodil se je umor)

Tekač je prišel pravočasno. Voz je bil spočetka 15 km pred njim, v treh urah je tekač pretekel 33 km, voz je v tem času napravil 18 km, $15 + 18 = 33$, ko ga je tekač ujel, sta bila do morišča torej še dva km.

U G A N K A

Crassus

Začni ga s H, začni ga z J,
oboje moško je ime.
Izpusti J, izpusti H,
še vedno boš imel moža.
Vokal naslednji opustiš
in že rastlinico vzgojiš.
Pristrizi vrh ji, ta pomoček
podari britski nam otoček
Odsprej malo ga prišчени.
zdaj »toda« ponekod pomeni.
Če rep odróbiš, oddróbiš —
pomena nič ne spremeniš.

RESITEV OBREZOVANKE V ŠT. 2:

Belizar, Eliza, Liza, Iiz, iz, z.

UREDNIK IVAN PODRŽAJ — TELEFON ŠT. 3126 — UREDNIŠTVO NACELNO
NE VRAČA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR —
TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI, PREDSTAVNIK FRAN JEZERSEK
Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4.—,
po raznašalcih dostavljena Din 5.—